

TAMMIAINEN

Kyläkeskiviikko 16.3.2016

Suomen maatalousmuseo Sarka
Teppo Vihola

Alastaron Tammiainen

- Tammiainen sijaitsee Loimijoen alajuoksulla Suur-Loimaan pohjoisosassa
- Kun asutus levisi seudulle jokien muodostamia vesiteitä pitkin, Tammiainen oli paikka, jonka asutus ensimmäisenä alueella kohtasi
- Kivikautinen irtolöytö – Vasarakirves – ajalta 2500-2000 eKr.
- Tammiainen edustaa siis Loimaan alueen vanhinta asutuskerrostumaa
- Joen vastapuolella Mälläisissä on sijainnut useita kivikautisia asuinpaikkoja ja alueen ainoa rautakautinen ristiretkiajalta peräisin oleva polttokenttäkalmisto

Vasarakirves

- Vasarakirves on kivikautinen esine
- Jäljittelee kuparikirvestä
- Jopa valinsauma on mukana
- Ei varsinainen ase, mutta nuijana toki tehokas
- Statussymboli

Vanha asutus

- Kylän alueella on liikkunut ihminen jo tuhansia vuosia ja alueella on asuttukin jo runsaat 1000 vuotta
- Asutuksen jatkuvuudesta ei takeita
- Tammiaisten asukkaiden sukulaisuus muinaisiin asujiin epävarma
- On tavallista, että asutus aika-ajoin häviää
- Mahdollista toki on, että se on jatkunutkin

Tammiaisten maaperä

- Kylä sijaitsee varsinaisen Loimaan savikon pohjoispuolella
- Maaperä keveämpää ja varhainen viljely onnistui alueella helpommin
- Savimaa oli pitkään liian työläs muokata ja viljellä
- Tammiainen oli asutuksen sijoittumiselle otollinen
- Tammiainen poikkeaa luonnonoloiltaan melkoisesti varsinaisen Loimaan alueesta: hämäläistyyppinen kumpuilevaisuus on kaikkialla läsnä – maisema ikään kuin hymyilee

Tammiainen suuntaa Huittisiin

- Kylä vanhojen emäpitäjien rajalla
- Tammiaisten yhteydet olivat tiiviimmät alavirtaan
- Tammiainen muodosti 1400-luvun alulla jakokunnan yhdessä Huittisten Murron kanssa

Uuden ajan alussa suuri kylä

- Tammiainen kuului vuonna 1540 Loimaan suurimpiin kyliin
- Sen veroluku oli 11 äyriä ja taloluku 8
- Taloluvultaan se oli yhdessä Ypäjän kylän kanssa suurin, mutta veroluvultaan useampi kylä oli sitä vankempi
- Tilanne muuttui, kun verotus uudistui

Kylä vankistuu

- Jo vuonna 1541 verotusta uudistettiin
- Tammiaisten veroluku kohosi peräti 73 %, kun se koko Alastaron neljänneskunnassa kohosi 56 %
- Veron kohoaminen kertoo kylän ripeästä kehityksestä suhteessa ympäristöönsä
- 1600-luku oli sotien aikaa – köyhää ja raskasta
- Suuri Pohjan sota päättyi Uudenkaupungin rauhaan 1721 – suurvalta-aika päättyi ja elämä alkoi hiljalleen soljua
- Väkiluku alkoi kasvaa

Isojako

- Laki hyväksyttiin vuoden 1757 valtiopäivillä
- Suomea varten säädettiin oma isojakoasetus (vrt. Ruotsi) – erilaiset olosuhteet
- Erittäin merkittävä uudistus yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti
- Isossajaossa syntyi yksityinen maaomaisuus ja monilla alueilla kaikki maa jaettiin yksityisomistukseen
- Seurauksena asutukselliset rajoitteet, joihin tultiin myöhemmin törmäämään

Jako käytännössä

- Isojako piti toteuttaa, jos yksikin jakokunnan taloista sitä halusi
- Aiemmin kylän maat kuuluivat kylälle ja talot nauttivat niistä
- Loimaan seudulla jako tuli ajankohtaiseksi jo 1700-luvun lopulla, sillä alue oli ryhmäkyläaluetta, jollaista varten koko laki ja sen määräykset oli rakennettu

Isojako Tammississa

- Tammissien ja Murrin keskiaikainen jakokunta oli edelleen olemassa ja kylien maat jaettiin yhdessä toimituksessa
- Murrin kylä oli Huittisia ja siellä oli yksi kahdeksi jakautunut talo – Murto (Isotalo ja Vähätalo)

Jako alkaa 1793

- Komissiomaamittari Daniel Wirzenius saapui kylään 16.12.1793 tekemään omistusten arviointia
- Tästä alkoi toimitus
- Jakajat olivat paikalla ja tässä kokouksessa pellot jyvitettiin seitsemään luokkaan niiden hyvyyden mukaan

Jakajat

- Kapteeni (majuri) Johan Fredrik von Willebrandt Haaroisten kartanosta – Hulsin talo oli kapteeninpuustellin augmentti eli aputila
- Erik Johansson Rekola
- Thomas Thomasson Pietilä
- Jacob Jacobsson Filppula
- Mats Johansson Kestilä
- Hulsin lampuoti Eric Simonsson
- Jacob Johansson Sipilää edusti poikansa Johan Jacobsson
- Matts Jacobsson Jussila

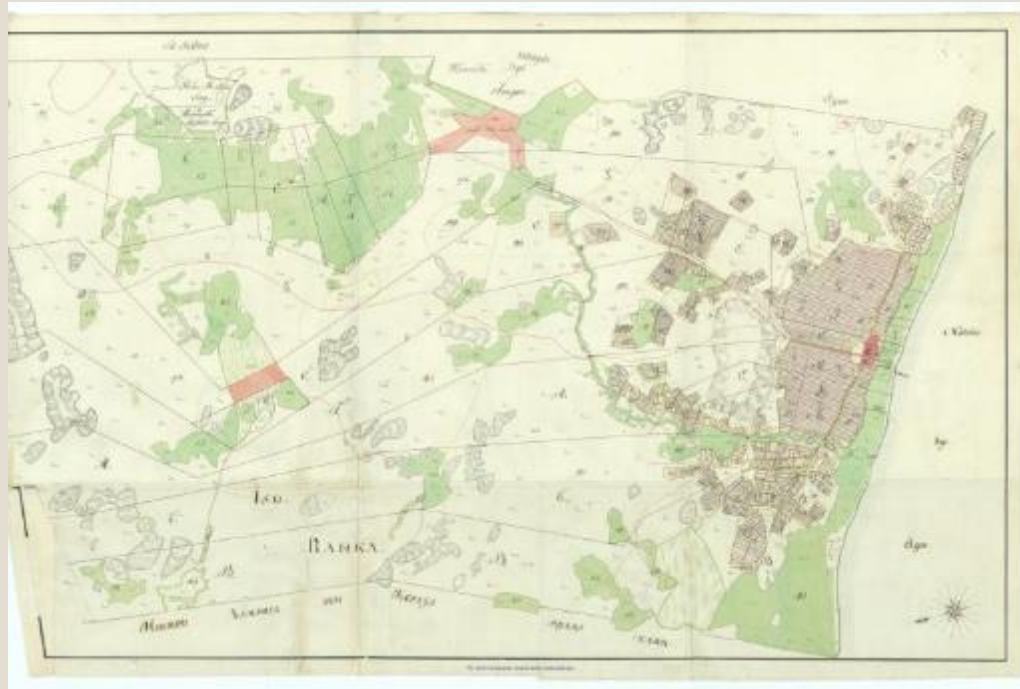
Niittyjen jyvitys 17.11.1794

- Samalla sovittiin talojen siirroista
- Mats Kestilä lupasi muuttaa kahdeksan vuoden kuluessa rakennuksensa
- Tässä kokouksessa jaettiin kylän pellot talojen kesken

Jako saatetaan loppuun

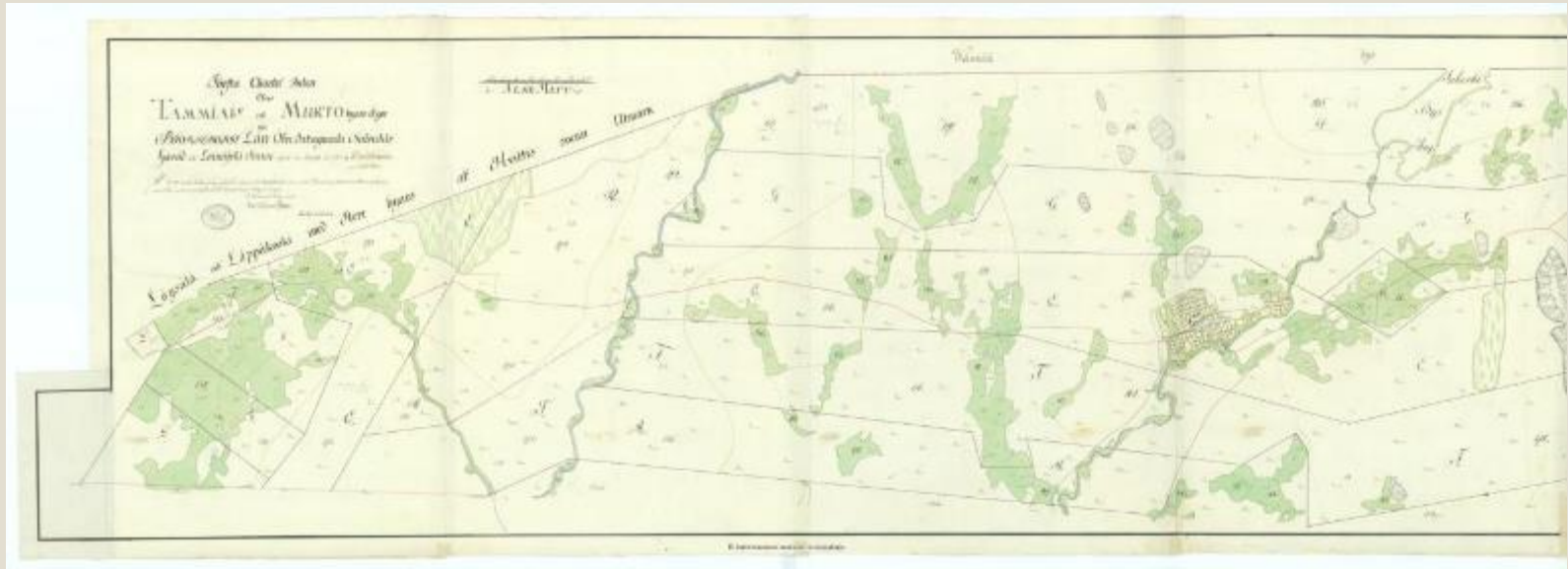
- Jaossa vaiheita ja riitoja
- Jako valmistui alkuvuodesta 1796
- Ei erityisen hidas toimitus
- Epäselvyyksiä ennen muuta niittyjen omistuksista
- Ongelmallista oli Loimaan ja Huittisten raja

Tammiainen isonjaon aikaan

Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Alastaro, Tammiainen; Tammiaisen jakokunta, johon kuuluu Tammiaisen kylä sekä Vampulan kunnan Murron kylä, isonjaon kartta ja asiakirjat 1793-1796 (A3:18/1-7)

Tammiaisten ylämaa

Maanmittauslaitos, Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto, Alastaro, Tammiainen; Tammiaisen jakokunta, johon kuuluu Tammiaisen kylä sekä Vampulan kunnan Murron kylä, isojaon kartta ja asiakirjat 1793-1796 (A3:18/1-7)

Tammiaisten talot

- A Rekola
- B Pietilä
- C Philpula
- D Kiestilä
- E Hulsi
- F Sipilä
- G Jussila

Talojen veroluvut

- A Rekola $\frac{1}{2}$ manttaalia
- B Pietilä $\frac{2}{3}$ manttaalia
- C Philpula $\frac{2}{3}$ manttaalia
- D Kiestilä $\frac{2}{3}$ manttaalia
- E Hulsi $\frac{1}{2}$ manttaalia
- F Sipilä $\frac{1}{2}$ manttaalia
- G Jussila $\frac{2}{3}$ manttaalia

Ja verot

- A Rekola 5 taaleria 20 killinkiä 10 runstykkiä
- B Pietilä 7 taal. 10 kill. 4 runst.
- C Philpula sama kuin ed.
- D Kiestilä 7 taal. 6 kill. 6 runst.
- E Hulsi 5 taal. 20 kill. 10 runst.
- F Sipilä 5 taal. 31 kill. 1 runst.
- G Jussila 6 taal. 41 kill. 8 runst.
- 1 taaleri = 48 killinkiä, 1 killinki = 12 runstykkiä
- 1779 hevonen maksoi 2 killinkiä

Tammiaisten pellot

- Alanen pelto
- Pellon Niska
- Kylmänojan umpiaita
- Moision ja kylmänojan umpiaita
- Kärilän pelto
- Niittumäki
- Alasen wäräjän umpiaita
- Wähä Niittumäen umpiaita
- Kanniston umpiaita
- Kannisto ja Kulma maa
- Koivuaita
- Hamarit
- Riitaumpiaita
- Talvitien umpiaita
- Hennijoen umpiaita
- Ylinen wäräjä
- Hamarit ja Kylmä kytö
- Wuoren umbiaidat
- Ojakorven umbiaidat

Jatkuu...

- Ylinen pelto
- Aho umpiaita
- Kuoppamäki
- Tienhaara
- Takatien vieri
- Rantaumpiaita ja suojuu
- Korven niitun umpiaita
- Sotilaan kotopelto
- Murtoniityn pelto
- Sopen umpiaita
- Uusi umpiaita
- Oja Ladon umpiaita
- Matosaaren umpiaita
- Wuorensuon umpiaita
- Pino Ropakon umpiaidat
- Pellon päällystä
- Kärmän mäen umpiaita
- Kärmän mäen vähä umpiaita

Talojen peltoalat

- Rekola 18,29,3 ta
- Pietilä 17,19,053 ta
- Filpula 17,16, 501 ta
- Kiestilä 17,13,668 ta
- Hulsi 11,27,429
- Suur-Wattala torp 4,23,042 ta (Harois rustholl)
- Sipilä 12,29,355 ta
- Jussila 14,22,254 ta

Peltoalat

- Tynnyrinala on noin ½ hehtaaria
- Rekolan peltoala runsaat 9 ha ja Sipilän ja Hulsin noin 6 ha
- Peltoalasta puolet tai kolmannes kesantona – kaksivuoro tai kolmivuoroviljely
- Jako ei onnistunut kovinkaan hyvin, koska peltolohkoja jäi taloille varsin monta – jopa kymmenkunta kullekin

Tammiaisten niityt

- Alasen pellon alunen
- Pietilän haka
- Moision oja
- Tirman niitu
- Niku
- Majan suo
- Hennijoen rannat
- Korvenpää
- Turkumäki
- Musta niittu
- Pitkä kangas
- Läpistö
- Torimäen suot
- Rautaniittu
- Palojoen rannat
- Tiensuu
- Haranoja
- Iso Kanta
- Ojennus
- Iso Ojennus
- Soukon suon parras
- Maja kosken häntä
- Majakoski
- Heinisuon perko
- Mätässuo
- Ojakorpi
- Keinu saari
- Nikun perko
- Wanha niittu
- Paha koivisto
- Perkiö
- Ojanperä
- Tyrisevä
- Suovan lava jne.

Niityt Tammiaisissa

- Niittyjä oli runsaasti
- Talot saivat niittynsä hyvin monissa osissa
- Jopa yli 20 palstaa taloa kohti
- Niityn ala oli talolla yleensä hiukan suurempi kuin pellon ala
- Tammiaisissa paljon soisia maastoja, jotka olivat hyvää niittyä

Nurmet pelloilla

- Tammiaisten kohdalla erikoista loimaalaisittain ovat peltojen nurmet
- Ei kylvöheinää, eikä hoidettua nurmea
- Pellon aidan sisällä reservimaata tulevaa raivausta odottamassa
- Kohdennetaan nimellä Linda, joka sijoitetaan itetylle pellolle
- Linda i Utåkrarne 33 och 35
- Linda i Niittymäen umpiaita
- Linda i nedre åkern vid 10 och 11
- Linda under öfre åkern jne

Metsät

- Tammiainsten ylämaalla oli runsaasti metsää ja talot saivat sitä alueen huomioon ottaen reilusti
- A Rekola 164 ta.
- B Pietilä 218 ta
- C Philpula 219 ta
- D Kiestilä 217 ta
- E Hulse 154 ta
- F Sipilä 172 ta
- G Jussila 208 ta
- Noin 100 ha taloa kohti

Torpparilaitos

- 1770-luvun lopulla vain yksi torppa ja sotilastorppia – Suur-Wattala
- 1790-luvulla 6 torppaa
- 1840-luvulla 34 torppaa
- 1870-luvulla 47 torppaa
- 1880-luvulla 36 torppaa
- Torppien määrän kehityksessä näkyy isojaon merkitys – huippu jo varsin varhain
- Apu liikaväestön sijoittamiseen

Suur-Wattalan torppa

- Torppa lienee Tammiaisten ensimmäinen
- Erikoinen tapaus, sillä se sai omat peltonsa, metsänsä ja niittyensä jo isossajaossa, johon yleensä osallistuivat vain verotalot
- Suur-Wattala kuului Haaroisten rustholliin, ja nähtävästi sillä siksi oli aivan erityinen asema
- Samalla tavalla Hulsin talo oli Haaroisten augmentti

Torpat 1841-47

- Jussila Riutta, Niinikoski, Apell, Suirtie, Töykkälä
- Kestilä Kesti, Saarikko, Muurmestari, Korpela
- Rekola Kulmala, Niemi, Korvenpää, Moisio
- Hulsi Erkkilä, Salin, Mattila, Kasarla, Mäkelä, Kiviniemi
- Sipilä Ristimäki, Kalsi, Talvitie, Korpilevo, Vuorenpää
- Filppula Lepistö, Ketunmäki, Rantoja, Tanhuanpää, Aalajoki, Ylijoki

Torppien merkitys

- Talot saivat sopivasti työvoimaa torppien päivätöistä
- Palkollisten määrä ei kasvanut vaan väheni
- Ei lopulta ratkaissut suurta ongelmaa

Torpparivapautus

- Asutuksen ongelmat kärjistyivät 1800-luvun lopulla
- Väestö oli kasvanut, ja suurin osa maataloudesta elävästä väestöstä ei omistanut maata, jota viljeli
- Mark Twain: Osta maata, sitä ei valmisteta enää!
- Suuri reformi oli ainoa mahdollisuus ratkaista ongelma, kun yhteiskunnan muutos oli liian hidas sitä ratkaisemaan
- Yksityiseen maanomistukseen kajottiin säätämällä torpparilait vuonna 1918

Tilanne 1883

- Talot ovat siirtyneet kutakuinkin nykyisille paikoilleen
- Talot vuoren suojissa – karua maata, jota ei voinut raivata
- Vanha kyläntontti oli päätynyt peltokäyttöön

Isonjaon järjestely 1900

- Maanjakoa järjestettiin uudelleen
- Talot nykyisillä paikoillaan

Keskustan uusi muoto

Kylän keskusta 1900

Siirtoväen asuttaminen

- Sodan jälkeen Karjalan menettäminen synnytti taas ongelman maanjaosta
- Siirtoväki oli asutettava ja maata oli sodan aikana luvattu rintamamiehille, sotaleskille ja sotaorvoille
- Maanomistusoloihin kajottiin toisen kerran maanhankintalailla vuonna 1945

Tammiaisten kylä

- Kylä oli sosiaalisesti ja taloudellisesti hyvin tasainen
- Talot osapuilleen yhdenkokoisia
- Taloilla osapuilleen sama määrä torppia
- Kaikkiaan kylä on nykyään huikean hieno
- Vanhat rakennukset säilyneet hyvin
- Kyläkuva kaunis ja sivistynyt
- Kylä elää hyvin samoin kuin sen talotkin
- Kylä selvästikin hyvin vauras ja sen viljelykset ovat hyvin laajat

Lähteitä

- Veikko Laakso: Suur-Loimaan historia, osat I ja II
- Kansallisarkiston digitaaliarkisto diginarc.fi
- Maanmittaushallituksen arkisto
- Timo Verho: Loimaan talonpoikaissuvut 1540-1870